

VALENȚELE ARTEI COREGRAFICE ÎN FORMAREA ORIENTĂRILOR ESTETICE LA STUDENȚI

VALENCES OF CHOREOGRAPHIC ART IN THE FORMATION OF STUDENTS' AESTHETIC GUIDELINES

MAIA DOHOTARU,

lector universitar, Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice,
doctorandă, Universitatea de Stat din Moldova

CZU 793.3

Fiecare gen de artă dispune de un sistem propriu de caracteristici și legități, prin prisma cărora reflectă aspecte importante ale realității obiective. Coregrafia aparține unor forme de artă spectaculoase, sintetice, spațio-temporale, care combină în sine dansul, muzica, dramaturgia și arta plastică.

Dansul, ca oricare alt gen de artă, dispune, de asemenea, de mijloacele sale caracteristice, cu ajutorul cărora reflectă lumea reală prin imagini artistice, accentuând astfel specificul său, care constă în transmiterea ideilor și sentimentelor umane prin intermediul mișcărilor, gesturilor și mimicii. În procesul de analiză a artei coregrafice, din punct de vedere axiologic, am stabilit legitățile și oportunitățile estetice ale dansului, fapt relevant, la momentul actual, pentru formarea orientărilor valorice (estetice) la studenții-coregafi, care, la rândul lor, au o ocazie unică de a exprima prin dans, prin plastică, prin mișcare, prin mimică și gesturi, prin activitățile de cercetare creativă, atât cu caracter general cât și particular, toată bogăția valorilor personale, inclusiv de a-i învăța și pe alții această artă.

Cuvinte-cheie: arta coregrafică, valențele artei coregrafice, dans, orientări estetice, orientări valorice

Each art has its own system of features and laws through which it reflects important aspects of objective reality. Choreography belongs to the spectacular, synthetic, space-time forms of art that combine dance, music, dramaturgy (ballet) and plastic art.

Dance, as well as any other art, also has its own characteristic means that reflect the real world through artistic imagery, thus emphasizing its specificity, which consists of transmitting human ideas and feelings through movements, gestures and mimics. In the process of analyzing choreographic art from an axiological point of view, we have established the aesthetic laws and opportunities of dance, which are currently relevant factors in the formation of aesthetic values in students-choreographers. They, in their turn, have a unique opportunity to express the full wealth of personal values through dance, flexibility, movement, mimics and gestures, through both mainstream and distinct creative research, and also to teach others this art.

Keywords: choreographic art, dance, aesthetic orientations, value orientation

Fiecare gen de artă dispune de un sistem propriu de caracteristici și legități prin prisma cărora reflectă aspecte importante ale realității obiective. În această ordine de idei, este necesar să menționăm că modul deosebit de percepere artistică a lumii înconjurătoare, specific doar unui singur gen de artă, reprezintă totalitatea mijloacelor sale de expresivitate artistică.

Dansul, ca orice alt gen de artă, dispune, de asemenea, de mijloacele sale caracteristice, cu ajutorul cărora reflectă lumea reală prin imagini artistice, accentuând astfel specificul său, care constă în transmiterea ideilor și sentimentelor umane prin intermediul mișcărilor, gesturilor și mimicii. „Limbaajul dansului reprezintă limbaajul emoțiilor și, dacă cuvântul are o anumită semnificație a sa, mișcarea de dans capătă sens, exprimă ceva doar atunci când, aflându-se într-o combinație cu alte mișcări, contribuie la dezvăluirea structurii artistice a întregii opere” [1, p. 7]. Având caracteristicile și diferențele sale naționale, diversitatea culturii coregrafice este, totuși, subordonată atât schimbărilor ritmice-temporale cât și celor compozițional-spațiale. Această particularitate inedită a mijloacelor expresive permite artei coregrafice, într-un mod original, să reflecte viața și valorile create de omenire [2, p. 24]. Caracterul generalizator și plurivalent al limbaajului coregrafic dictează necesitatea de a implementa unele

legi și reguli specifice de reprezentare a realității, prin care se urmărește stabilirea de valori și sensuri figurate ale imaginii poetice.

Dansul reprezintă un gen al artei coregrafice, care apelează la mișcarea și poziția corpului uman pentru a crea o imagine artistică.

În Dicționarul Explicativ al Limbii Române sunt atestate două sensuri ale termenului *dans*:

1. „Ansamblu de mișcări ritmice, variate ale corpului omenesc, executate în ritmul unei melodii și având caracterul religios, de artă sau de divertisment”.

2. „Ansamblu de mișcări artistice convenționale, care constituie baza tehnică a coregrafiei, a spectacolelor de balet” [3, p. 259].

Dansul a apărut încă în vremurile străvechi, fiind o expresie a emoțiilor și sentimentelor omenești despre o vânătoare reușită, încheierea unor activități de muncă sau de luptă. Inițial, dansul a avut o semnificație magică și religioasă, constituind o parte indispensabilă a ritualurilor din acele timpuri, servind, totodată, și ca un mijloc specific de transmitere a anumitor valori inerente acelei perioade, precum și a unor experiențe concrete din diferite domenii de activitate.

Pe parcursul unei istorii de secole, arta dansului a acumulat o serie de tehnici, care au permis, datorită expresivității caracteristice acestui gen de artă, să ne transmită o bogată experiență, numeroase informații, care constituie astăzi o adevărată valoare educațională, însumând, totodată, și latura emoțională a artei coregrafice.

Având caracteristicile și diferențele sale naționale, diversitatea culturii coregrafice este, totuși, subordonată atât schimbărilor ritmice-temporale cât și celor compozițional-spațiale. Această particularitate inedită a mijloacelor expresive permite artei coregrafice, într-un mod original, să reflecte viața și valorile create de omenești. „Totalitatea imaginilor coregrafice expresive dictează legitățile proprii de reflectare a realității, care se bazează nu atât pe o corespundere fidelă între viață și materialul artistic, cât pe gradul de autenticitate în ce privește reflectarea metaforică și artistică a vieții” [4].

În virtutea mijloacelor sale de expresivitate artistică, dansul, mai mult decât orice alt gen de artă, se detașează complet de naturalism, de rutina cotidiană, de practica obișnuită de zi cu zi. În același timp, dansul este strâns legat de realitate, însă această legătură nu poartă un caracter direct, ci o caracteristică indirectă, care se realizează în baza legităților generale estetice și a imaginilor artistice ale artei coregrafice. Limbajul dansului reprezintă un limbaj al sentimentelor umane și, dacă cuvântul are o anumită semnificație a sa, mișcarea de dans capătă sens, exprimă ceva doar atunci când, aflându-se într-o combinație cu alte mișcări, contribuie la dezvăluirea structurii artistice a întregii opere.

Caracterul generalizator și polivalent al mișcărilor plastice coregrafice impune necesitatea utilizării unor reguli specifice de reflectare a realității, care presupun mijloace artistice de redare a imaginilor coregrafice.

Influența puternică pe care o are dansul asupra noastră rezidă în forța lui de a exprima virtuțile umane, de a transmite intensitatea sentimentelor sufletului omenesc și de a se sustrage de la orice lucruri mărunte și întâmplătoare. Imaginile coregrafice, de regulă, reflectă etapele principale, momentele-cheie ale vieții și, datorită caracterului lor firesc și emoționant, sunt capabile să pătrundă în esența ei.

De la bun început, arta dansului comportă un caracter sintetic. „În oricare dintre manifestările sale, fie că este vorba de dansurile populare sau de spectacolele în scenă, ea unește într-un tot întreg mișcărilor plastice specifice ale dansului, muzica și costumele, situațiile convenționale de viață. În procesul de interpretare scenică și de percepție artistică a operei coregrafice mai participă și decorul, și lumina, și arta montajului” [2, p. 29].

Coregrafia aparține unor forme de artă spectaculoase, sintetice, spațio-temporale, care combină în sine dansul, muzica, dramaturgia și arta plastică. Punctul central al acestei sinteze este coregrafia. Diferite tipuri de artă coexistă în opera coregrafică într-o formă modificată, subordonându-se și inter-relaționând cu elementul central — coregrafia.

De aici rezultă faptul că „arta coregrafică constituie un ansamblu, un organism concret, integru, care are formele sale specifice de manifestare și legitățile sale de existență. Printre ele există ceva special, anume ceea ce-i caracteristic doar coregrafiei și care, totodată, o înrudește cu alte forme de artă. Acest lucru special nu reprezintă altceva decât mijloacele expresive de exprimare proprii coregrafiei. Cu toate că diferă de celelalte tipuri de artă, ele contribuie la crearea imaginii coregrafice întregi” [4].

Imaginea unui dans se naște din corelația mijloacelor expresive ale acestui dans și conținutul său interior, mesajul pe care urmează să-l transmită, ideea pe care o promovează și pe care trebuie să o justifice. Acest lucru este valabil pentru oricare dintre genurile operelor coregrafice.

Fiind o artă spațial-temporală, dansul există, prinde viață doar în cadrul acestor două dimensiuni. De aici rezultă că și mijloacele expresive ale artei dansului depind în mod direct de această legitate importantă, care, de altfel, definește și specificul coregrafiei. În coregrafie, spre deosebire de alte forme de artă, acțiunea se desfășoară în timp și în spațiu și acest fapt determină particularitatea structurii sale dramaturgice.

Printre mijloacele expresive ale culturii coregrafice se numără și plastica corpului uman, această particularitate a coregrafiei fiind strâns legată de prima. Cu toate că expresivitatea limbajului plastic este caracteristică și altor forme de artă, totuși, în coregrafie, spre deosebire de sculptură, de exemplu, arta plastică a căreia îi este foarte asemănătoare, dansul e marcat de o plasticitate dinamică, plină de viață.

Mijloacele expresive ale dansului au o istorie lungă, strâns legată de însăși istoria existenței omenești. De exemplu, gestul — acest *cuvânt mut* destul de expresiv — a fost o formă accesibilă de comunicare pe parcursul întregii dezvoltări a societății umane. Modificându-se, șlefuindu-se, evoluând, expresivitatea gestului a creat premise pentru nașterea dansului. La un moment dat, gestul corpului uman a descoperit un aliat indispensabil — ritmul, fapt ce a constituit una dintre cele mai mari descoperiri ale omului și o caracteristică deosebit de importantă a dansului.

Cu timpul, acumularea treptată a mijloacelor expresive ale coregrafiei s-a dezvoltat în două direcții. Una dintre aceste direcții a urmărit dezvoltarea gestului — mișcarea plastică a corpului, selectând de-a lungul timpului cele mai expresive, cele mai strălucite mișcări, care, fiind plăcute din punct de vedere vizual, au devenit, prin urmare, și cele mai iscusite și mai eficiente. Cea de-a doua direcție s-a preocupat de plasarea acestei mișcări (pasul, ca element al dansului) în spațiu, adică pe teren (pământ, scenă etc.). Prima caracterizează limbajul, vocabularul dansului, a doua — desenul, imaginea, iar împreună, fuzionând, alcătuiesc compoziția dansului.

Mijloacele expresive ale dansului nu au existat niciodată de sine stătător, ci au constituit dintotdeauna o expresie figurativă a ideii, a conținutului. Toate acestea împreună au stabilit și limitele expresivității dansului, particularitate fără de care dansul n-ar fi existat. Ca formă a artei, „dansul ne transmite, prin intermediul propriului său limbaj, bucuria și tristețea vieții, visele și amintirile oamenilor și, trebuie să recunoaștem, că o face cu succes” [2, p. 30-31].

Pentru a-și asigura vitalitatea, este absolut necesar ca dansul să întrunească următoarele caracteristici, extrem de importante: „Dansul reprezintă o formă de afirmare a omului. Artă dansului transmite dragostea de viață. Ea există în numele omului, îl proslăvește pe om, îi glorifică măreția și spiritul sănătos. Dragostea de viață rămâne a fi o caracteristică indispensabilă noțiunii de popor. Acesta este conceptul filozofic al coregrafiei. De aici reiese și influența estetică a dansului, dragostea și interesul poporului pentru acest gen de artă” [2, p. 30-31].

Dansul, de rând cu alte forme ale artei, exercită un impact pozitiv atât din punct de vedere educațional cât și emoțional. Perfecțiunea imaginilor de dans este determinată de conținutul și forma lor. Artă dansului dezvăluie lumea spirituală a omului și, prin cele mai bune manifestări ale sale, el (dansul) educă întotdeauna frumosul în om, îndeamnă la perfecțiune, educă sentimente nobile, afirmă idei umaniste.

Totodată, este important să avem o idee clară și corectă despre mecanismele interne ale artei coregrafice, care contribuie la formarea de valori atât coregrafilor cât și celor care sunt consumatorii artei date (spectatorii). După cum afirmă V. Bogdanov-Berezovski, „arta coregrafică este mai puțin

arbitrară în comparație cu orice alt gen de artă. În acest sens, este evident că orice poziție de dans, fie și cea mai simplă, orice gest sau mișcare de dans arată mai firesc, mai natural decât o frază simplă. Mișcarea, gestul, poziția exprimă cu mult mai exact și mai concret starea emoțională și psihologică a imaginii coregrafice” [1, p. 6].

Din cele expuse mai sus, putem deduce o teză foarte importantă, conform căreia mișcarea de dans este interpretată ca un exponent direct al sentimentului și al dispoziției, iar lanțul coerent de mișcări de dans — ca un discurs viu, firesc, exprimat prin semne plastice. În acest sens, dansul este unul dintre mijloacele de comunicare și de influențare non-verbală asupra spectatorului. Dansul conectează posibilitățile fizice și energia unei persoane cu valorile și aspirațiile sale spirituale

Psihologii în domeniul artei afirmă că dansul contribuie la interacțiunea emisferelor cerebrale, stabilind astfel o relație reciprocă între intuiție și rațiune. Dansul, ca formă a artei, are un puternic impact psihologic și fizic asupra spectatorului. Sentimentul de confort psihologic apare la public în așa-numitul moment de rezonanță, atunci când dansatorii reușesc să realizeze o anumită armonie între muzică și mișcare, între mișcările tuturor dansatorilor, ajustând propriul lor câmp electromagnetic cu cel din sala de spectacole. Anume această influență asupra omului contribuie în cea mai mare măsură la schimbarea sau dezvoltarea valorilor sale general-umane.

Un alt factor important care are, de asemenea, o însemnătate deosebită în activitatea cotidiană a omului, îl reprezintă ritmul dansului. Toate organele interne ale omului și procesele sale psihice funcționează într-un anumit ritm. Ba mai mult, oamenii de știință susțin că toate lucrurile din lumea înconjurătoare sunt subordonate unui anumit ritm. Omul face parte din această lume și, prin urmare, legitățile existenței sunt obligatorii și pentru el. Acest lucru a fost conștientizat încă din cele mai vechi timpuri. Strămoșii noștri dansau întotdeauna, când doreau să se contopească cu natura, să se alimenteze cu energie de la ea.

Așadar, arta coregrafică, în general, și dansul, în special, reprezintă o valoare artistică în sistemul unei anumite culturi și un mijloc eficient de formare a unor anumite valori general-umane, având, în acest sens, posibilități inepuizabile, ce țin atât de conținut cât și de modalitățile de realizare (mijloacele artistice).

Cu alte cuvinte, pentru dans, ca formă a artei, o importanță deosebită o are reprezentarea nemijlocită a imaginii. Creată de artist și de experiența sa personală subiectivă, de experiența psihologică a corpului său, imaginea dată capătă expresie prin mișcarea și comportamentul acestui corp într-un anumit context artistic. În același timp, este important și nivelul la care această experiență reușește să reflecte și să exprime valorile estetice și sociale.

Arta coregrafică, datorită varietății de forme și direcții, posedă o serie de diverse caracteristici și un bogat potențial de valori pentru a putea exercita o influență mare asupra ființei umane. Profesorul rus Vadim Nikitin a încercat să unifice toate formele și direcțiile artei coregrafice într-un singur sistem, care să conțină:

- paradigma estetică (de exemplu, estetica romantismului, care stă la baza baletului clasic);
- modulul lexical, adică un anumit limbaj al dansului;
- sistemul educațional, instituții școlare, modalități de formare profesională a interpreților și coregrafilor;
- caracterul concret al gândirii artistice a coregrafului în crearea de valori și opere de artă, utilizând mijloacele expresive ale diferitor sisteme de dans.

În conformitate cu aceste teze, se disting următoarele sisteme de dans: *dansul clasic*, *dansul popular*, *dansul de jazz (jazz dance)*, *dansul modern*, *dansul postmodern* și *dansul contemporan (contemporary dance)* — un termen care desemnează libertatea în combinarea acestor sisteme, care reflectă în mod diferit realitatea în forma artistică și scenică a lucrării coregrafice, folosind un limbaj expresiv original și bazându-se pe propriile orientări valorice și estetice.

Cele mai semnificative sunt *dansul scenic-popular* și *dansul clasic*, datorită locului prioritar care îi

revine în arta coregrafică, dar și datorită posibilităților enorme de a influența pozitiv formarea orientărilor valorice atât la viitorii coregrafi și interpreți.

Dansul clasic reprezintă un fenomen artistic absolut independent, care respectă anumite legități estetice și generează anumite valori artistice și estetice, astfel influențând direct conștiința publicului. Anume asemenea valori general-umane precum dragostea, bunătatea, dreptatea, libertatea constituie baza baletelor clasice.

Dansul scenic-popular s-a dezvoltat în baza dansului folcloric, care reflecta caracterul și temperamentul poporului în mediul căruia a apărut. Trebuie să remarcăm că dansul scenic-popular formează atitudini valorice față de istoria, tradițiile, psihologia și cultura unui popor. Rezultă că un coregraf modern ar trebui să simtă estetica contextului național, să cunoască esența dansului popular, aflat în strânsă legătură cu istoria acestui popor și să-l reproducă în forma scenică, ținând cont nemijlocit de perioada istorică concretă, de ideea principală și valoarea dansului, iar reflectarea spiritului și identității unui popor va asigura o conexiune importantă între spectatori și dansatori.

Reieșind din faptul că demersul prezentei cercetări cu referință la procesul de formare a orientărilor valorice și estetice la studenții coregrafi se va axa pe dansul scenic-popular, apare necesitatea de a caracteriza acest gen de artă coregrafică din perspectiva axiologică.

Dansul folcloric reflectă specificul vieții multisekulare a unui popor, caracteristicile sale specifice, originale, care s-au stabilit de-a lungul istoriei. Fiecare nouă epocă, noile condiții politice, economice și religioase s-au reflectat întotdeauna în formele de conștiință socială, inclusiv și în arta populară. Dansul folcloric, pe lângă valoarea estetică pe care o poartă, reprezintă totodată un adevărat monument al istoriei și culturii poporului în sânul căruia a apărut.

Din moment ce dansul este o artă spațial-temporală, limbajul dansului continuă să evolueze și să se schimbe în conformitate cu valorile general-umane și tradițiile naționale, cu atitudinea de respect față de istoria și cultura poporului său.

Una dintre particularitățile dansului scenic-popular constă în faptul că coregraful/regizorul are dreptul să modifice sursa inițială, dar, în cazul acesta, lucrarea lui nu trebuie să fie mai puțin prețioasă ca valoare decât sursa originală, ci, din contra, ea trebuie să fie inovatoare, iar ideea și imaginea centrală — evidențiată cu mai multă claritate și expresivitate. „În procesul de creare a dansului, este important să fie angajate toate componentele acestuia: mișcarea și desenul, adică plastica coregrafică expresivă, muzica, costumele, culoarea. În același timp, menționăm că toate aceste mijloace expresive ale dansului nu funcționează de sine stătător, ci, doar fuzionând, ele creează imaginea artistică și estetică a mesajului” [5, p. 74].

Prin dans este dezvăluită mentalitatea poporului, în special cultura, tradițiile sale, fapt care nu poate nu să influențeze orientările valorice ale oamenilor. „Totalitatea imaginilor coregrafice expresive dictează legitățile proprii de reflectare a realității, care se bazează nu atât pe o corespondere fidelă între viață și materialul artistic, cât pe gradul de autenticitate în ce privește reflectarea metaforică și artistică a vieții” [6, p. 5].

Astfel, în procesul de analiză a artei coregrafice, am stabilit legitățile și oportunitățile estetice ale dansului, fapt relevant, la momentul actual, pentru formarea orientărilor estetice la studenții-coregrafi, care, la rândul lor, au o ocazie unică de a exprima prin dans, prin plastică, prin mișcare, prin mimică și gesturi, prin activitățile de cercetare creativă, atât cu caracter general cât și particular, toată bogăția valorilor personale, inclusiv de a-i învăța și pe alții această artă.

Există o legătură directă între talentul coregrafului și orientările sale estetice, cu atât mai mult că însăși arta coregrafică, prin esența ei, creează premise pentru realizarea acestor legături.

În sistemul artei coregrafice un loc aparte îl ocupă dansul scenic-popular și dansul clasic, care dispun de oportunități și valențe estetice de a influența pozitiv formarea orientărilor estetice, atât la viitorii coregrafi cât și la interpreți. În acest sens, există legături directe dintre talentul/profesionalismul coregrafului și orientările sale artistice/estetice, cu atât mai mult că arta coregrafică, prin esența

sa, creează premise pentru realizarea acestor conexiuni.

Referințe bibliografice

1. БОГДАНОВ-БЕРЕЗОВСКИЙ, В. *Статьи о балете*. Санкт-Петербург, 2011.
2. НИКИТИН, В.Ю. *Мастерство хореографа в современном танце*. Санкт-Петербург, Москва, 2017.
3. *Dicționar explicativ al limbii române*. București: Editura Univers Enciclopedic, 1998.
4. УРАЛЬСКАЯ, В. Выразительные средства современного хореографического искусства. В: *Вопросы воспитания балетмейстеров в театральном вузе*. Москва, 1980, с. 24-32.
5. УСТИНОВА, Т.А. *Народные танцы*. Москва: Искусство, 1987.
6. КАФАРОВА, Т.Г. *Специфика образности в хореографическом искусстве*: автореф. дис. канд. искусствоведения. Москва, 1969.